

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота

з теми: **“ПРОФІЛАКТИКА ПОРУШЕНЬ ПРОСОДИКИ
У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ЛОГОГІМНАСТИКИ”**

Виконала здобувачка 2 курсу групи SoL4-M22z
ОП Спеціальна освіта (Логопедія)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.01 Логопедія

Ірина ШТЕФАНЦА

Керівник:

Олена МІЛЕВСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:

Олена ЧОПК,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
основ корекційної роботи

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМА ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ПРОСОДИЧНОГО КОМПОНЕНТУ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ	
1.1 Характеристика поняття „просодика” та особливості опанування нею дітьми з нормотиповим розвитком.....	8
1.2. Особливості просодичного компонента мовлення у дітей з різними формами дизонтогенезу.....	18
1.3 Сучасні методичні підходи до розвитку просодики і профілактики просодичних порушень у дошкільників	26
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ПРОСОДИЧНОГО КОМПОНЕНТУ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ.....	
2.1. Розроблення методики констатувального дослідження.....	32
2.2. Проведення констатувального дослідження та аналіз отриманих результатів.....	41
РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГОГІМНАСТИКИ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ПРОСОДИКИ У ДОШКІЛЬНИКІВ З НОРМОТИПОВИМ МОВЛЕННЯМ ТА З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Актуальність дослідження. Оволодіння мовленнєвою культурою починається ще з дошкільного віку через засвоєння звукової природи усного мовлення, що відбувається в інтегральній єдності з просодикою – комплексом засобів спрямування звукових вібрацій в навколишнє середовище.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (2021) [4] зазначено, що формування мовленнєвої культури дошкільника передбачає розвиток у нього умінь говорити виразно, чітко вимовляючи звуки та слова відповідно до орфоепічних норм української мови; умінь регулювати дихання і темп під час мовлення; здатності володіти силою, висотою та тембром голосу; навичок користування вербальними і невербальними засобами виразності мовлення.

Формування дитини як мовної особистості, на думку Л. Крутій [27], залежить не лише від рівня засвоєння мовних засобів та способів їх уживання, а й від опанування засобів виразності мовлення. До них відносяться просодичні елементи: інтонація, тембр, наголос, мелодика, ритміка, паузація, темп та міміко-експресивні компоненти.

Дослідження просодичної складової мовлення стали предметом наукової уваги у лінгвістиці та психолінгвістиці (праці В. Артемова, В. Бельтюкова, Л. Бондарко, Т. Іванової-Лук'янової, Н. Светозарової та ін.), лінгводидактиці (праці А. Богуш, А. Бородич, К. Крутій, А. Ільєсової та ін.), психології (праці Л. Виготського, В. Зеньковського, В. Калягіна та ін.), фізіології (В. Бехтерева, М. Бернштейна, В. Гіляровського, О. Ухтомського та ін.). На думку М. Жинкіна [18], просодія є найвищим рівнем розвитку мови.

Окремий науковий інтерес проблема просодичних компонентів набула у галузі логопедії. Найширше висвітлено стан просодики у осіб з дизартріями (В. Галущенко, Л. Дідкова, Л. Стахова, М. Черняхова, О. Архипова, Г. Бабіна, О. Винарська та ін.), ринологіями (С. Конопляста, Л.

Вансовська, І. Єрмакова, А. Іпполітова, та ін.), заїканням (В. Кондратенко, Л. Ткаченко, О. Корнєв, Л. Белякова, О. Оганесян, та ін.); дисфоніями (О. Ромась, Ю. Василенко, О. Орлова та ін.); зустрічаються окремі вказівки щодо порушень просодики у випадках алалії (Н. Сікарчук, Т. Крюк).

Загалом, науковці розглядають просодику у дітей з порушеннями мовлення з позицій симптомологічного, діагностичного і корекційного підходів. Аспект профілактики просодичних порушень представлений у науковій літературі вкрай недостатньо і частково висвітлюється в контексті профілактики логопатій в цілому.

Проблема профілактики просодичних порушень є актуальною не лише для дітей з порушеннями мовлення, а й для нейротипових дошкільників.

За останні роки педагоги освітніх закладів фіксують збільшення кількості дітей з невиразним мовленням, з несформованими вміннями інтонувати та вживати паузи, зі зниженими дикційними можливостями. Такий стан речей зумовлений різними чинниками, зокрема неналежною увагою батьків до розвитку мовлення дітей та зниженням індексу фізичного і психічного здоров'я дитячого населення. У першому випадку діти виявляються позбавленими достатньої мовленнєвої практики в умовах активної дитячо-батьківської взаємодії, не мають можливості сприймати правильний зразок виразного мовлення. В другому – відзначається підвищення частотності респіраторних захворювань з ускладненнями на нервово-м'язовий апарат гортані; збільшується кількість респіраторних алергій, що призводить до фізіологічних змін у резонаторних порожнинах носа і глотки; порушується режим годування дітей в ранньому віці, що спричиняє труднощі формування орального праксису як основи артикуляційного і має негативний вплив на розвиток дикційних умінь.

Окремою з вагомих причин, що лежать в основі просодичних порушень, є хронічна стресогенність: інформаційне перенавантаження, швидкий ритм життя, суспільно-політичні та соціальні зміни у зв'язку з воєнним станом – усе це спричиняє психічну нестабільність, невротичні

стани дітей, а звідси – підвищена збудженість, невротичні реакції (істеричного типу), селективний мутизм, заїкання, афонічні прояви як стресове реагування. Особливості психоемоційних станів дітей у таких випадках проявлятимуться у розладах фонації, інтонування, темпу та ритму мовлення.

Розуміння проблематики порушень просодики у дітей, усвідомлення чинників, які можуть призвести до них, спонукають науковців та практиків до активного пошуку ефективних технологій корекції та запобігання таких розладів. В сучасній логопедії методики щодо подолання просодичних порушень представлені як підрозділи в структурі цілісних методик логокорекції. Це методики подолання тембру голосу при ринолаліях і дизартріях (праці І. Єрмакової, А. Іпполітової та ін.), методика нормалізації темпу і ритму мовлення при заїканні (праці В. Селіверстова, В. Кондратенко, С. Корнєва, А. Белої та ін.). Або як автономні методики: логоритміка, серед завдань якої – нормалізація моторного і мовленнєвого ритмів (Г. Волкова, Л. Лісова, Л. Федорович та ін.).

Водночас, важливо врахувати технологію логопедичної гімнастики, засобами якої реалізуються корекційні та розвивальні цілі, стимулюються базові психофізіологічні механізми мовлення, а завдяки ігровим прийомам налагоджується та підтримується контакт між логопедом та дитиною, створюється емоційно-позитивний фон подальшої роботи.

Виділяють понад десять різновидів логопедичної гімнастики (О. Мілевська, Л. Федорович), серед яких: дихальна, голосова, ритмічна, елементи нейрогімнастики, які здатні вирішувати профілактичні завдання щодо порушень темпу й ритму мовлення, голосової функції під час мовлення (наголоси, інтонації, модуляції), паузації (регуляція мовленнєвого дихання на основі його координації з фонацією). Відповідно, варто розглянути профілактичний потенціал логопедичної гімнастики щодо просодичних порушень у дітей.

Таким чином, поряд із наявністю у науково-методичній літературі достатньої кількості джерел щодо діагностики, корекції просодики у дітей з нормотиповим та порушеним мовленням, проблема профілактики просодичних порушень, зокрема з використанням засобів логогімнастики, недостатньо висвітлена та потребує подальшого розроблення.

Метою дослідження є розроблення змісту та методичного забезпечення з профілактики просодичних порушень у дошкільників засобами логогімнастики.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу з проблеми дослідження; схарактеризувати закономірності та особливості розвитку просодичного компоненту мовлення у дітей з нормотиповим розвитком; визначити етіологічні чинники виникнення порушень просодики у дошкільників.

2. Окреслити основні теоретико-методичні підходи щодо запобігання порушень просодики у дітей; розкрити потенційні можливості логопедичної гімнастики у контексті профілактичної роботи щодо порушень просодики.

3. Експериментально дослідити стан реалізації профілактичної роботи щодо запобігання порушень просодики у дошкільників віку.

4. Розробити методичні рекомендації для організації та впровадження профілактики просодичних порушень у дошкільників засобами логогімнастики.

Об'єкт дослідження: профілактика порушень мовлення.

Предмет дослідження: методичне забезпечення профілактики порушень просодичних компонентів мовлення у дошкільників засобами логогімнастики.

Досягнення поставленої мети та розв'язання завдань дослідження відбувалося з використанням таких **методів:**

- теоретичні: аналіз науково-методичної літератури в контексті досліджуваної проблеми, узагальнення, систематизація наукових ідей з метою визначення змісту ключових понять дослідження,
- організаційні: порівняльний, комплексний;
- емпіричні: спостереження (пряме, опосередковане), анкетування, діагностичні завдання, інтерпретаційний аналіз;
- експериментальні: констатувальний, формувальний експеримент;
- математико-аналітичні: кількісний і якісний аналіз експериментальних даних.

Теоретичне значення дослідження: уточнено поняття „просодика” та особливості її опанування в дошкільному віці; здійснено порівняльну характеристику просодичних порушень у дошкільників з різними формами логопатій; узагальнено відомості про методичні засоби формування просодики у дітей та профілактики просодичних порушень.

Практичне значення одержаних результатів: адаптовано методику вивчення стану сформованості просодики у дошкільників; розроблено методику вивчення обізнаності вихователів та батьків у проблемі дитячої просодики та діагностовано стан їхньої обізнаності; розроблено методичне забезпечення з профілактики просодичних порушень у дошкільників засобами логогімнастики. Матеріали дослідження можуть бути використані в роботі логопеда, вихователя дошкільного закладу та батьків.

Апробація результатів дослідження відбувалась на звітних науково-практичних конференціях студентів та магістрантів Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2022, 2023 рр.), на IX Міжнародній науково-практичній конференції „The latest information and communication technologies in education”, 27-29 листопада 2023 р., Флоренція, Італія). Результати дослідження висвітлені в 1 публікації.

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У роботі

вміщено 6 таблиць, 6 рисунків. Основний зміст роботи викладено на 73 сторінках.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження дозволяє зробити наступні висновки і узагальнення:

1. Процес сприймання, відтворення мовлення опосередкований просодичним фоном, до складу якого входять характеристики зовнішнього оформлення мовлення: темп, ритм, мелодика, інтонація, тембр, наголос, темп, паузи, голосові модуляції; міміко-фонаційний супровід. В онтогенезі просодики дитина засвоює поступово паралельно з психофізичним та психосоціальним розвитком, перебуваючи у умовах наявного правильного зразка. Просодика є засобом вираження емоційних станів, зрозумілість і про значимість інформації, яка передається. Основний компонент просодики – інтонація. Вона представлена сполученням звукових мовленнєвих засобів і слугує для фонетичної організації мовлення, формування значень (розповідного, питального, окличного, стверджувального чи спонукального) та смислових відношень у фразах.

2. Визначено, що за наявності порушень мовлення (ринолалія, дизартрія заїкання, дисфонія, алалія) спостерігаються просодичні недоліки. Це зміни тембру голосу, надлишкова назальність, мелодико-інтонаційні порушення (у разі ринолалії); дихально-голосові дисфункції, нечіткість мовлення, прискорення або сповільнення темпу мовлення, затинання (у разі дизартрії); порушення ритму і плавності мовлення, повторення окремих звуків і складів, порушення дихання, недоліки регуляції висоти та сили звуку, порушення словесних і смислових наголосів, необґрунтовані паузи, спотворення інтонації та ритмічного малюнку висловлювання (у разі заїкання); комплексні порушення фонаційного забезпечення у разі дисфоній.

Чинниками виникнення просодичних порушень у дітей з нормотиповим мовленням є респіраторні захворювання; порушення слухової функції; невротичні стани; емоційно-кризові періоди розвитку.

Узагальнено, що проблема формування просодики у дітей та подолання її порушень розкривається у дошкільній лінгводидактиці та в логопедії. Передбачається робота над голосовими якістьми, дихальними уміннями; активізацію резонаторних функцій та розвиток тембру; формування ритмічних функцій та тренування інтонаційних навичок.

3. Розроблено методику вивчення стану сформованості просодики у дошкільників з нормотиповим та порушеним мовленням. Визначено три етапи: дослідження основних просодичних компонентів (інтонація, темп, ритм, наголос); дослідження знань та уявлень про компоненти просодики та їхнє значення; дослідження стану обізнаності про просодичну батьків і вихователів.

Експериментально визначено, що порушення мовлення по-різному впливають на процес опанування просодики дошкільниками;

діти ЕГ відчувають труднощі інтонаційної зміни та відтворення ритмів; володіють відносною здатністю до відтворенні синтагмового (фразового) наголосу, здатністю відтворювати сприйнятий зразок темпу мовлення у невеликих за обсягом мовних сполуках; під час мовлення проявляють недоліки регуляторного рівня щодо дихального і фонаційного оформлення мовлення;

дошкільники ЕГ знаходяться на середньому рівні сформованості просодики, частково на достатньому і низькому; демонструють кращі уміння з відтворення інтонацій, наголосів, темпу мовлення та ритмів за сприйнятим зразком;

дошкільники КГ здатні до правильного відтворення інтонацій за зразком та до її зміни за інструкцією; до відтворення фразового наголосу у відповідності до смислового навантаження; до варіативного використання темпу і ритму мовлення;

у досліджуваних КГ переважає достатній рівень сформованості мовленнєвої просодики та середній; низький рівень відсутній;

у дошкільників обох підгруп виявлено незавершеність процесу засвоєння інтонаційної варіативності.

Досліджено достатній та середній рівні уявлень та практичних знань про просодиду у дошкільників ЕГ; в КГ – середній і низький рівні просодичних уявлень; показник достатнього рівня у цій групі низький.

Констатовано загальну обізнаність вихователів у проблематиці просодики та недостатність уявлень про її окремі компоненти і онтогенетичні особливості опанування просодики дітьми;

виявлено часткову обізнаність батьків у компонентах просодики та їхніх призначеннях; звуженість розуміння особливостей дитячої просодики; слабку рефлексію щодо власної просодики та знижену увагу до інтонацій, темпу й ритму мовлення дітей.

4. Актуалізовано потребу профілактики порушень просодики у дітей з нормотиповим розвитком мовлення у дітей з логопатологіями. Обґрунтовано, що профілактика порушень просодики повинна здійснюватися двома шляхами: 1. стимуляція та розвиток просодичних умінь; 2. формування уявлень та практичних знань щодо просодики. Розкрито корекційно-профілактичний потенціал логогімнастики у роботі над просодикою; визначено доцільність окремих видів логогімнастики для профілактики порушень певних компонентів просодики.

Розроблено методичне забезпечення, до якого увійшли дихальна гімнастика, голосова, ритмічна, фонетична, фонематична; передбачено комплекс просодичних умінь, які підлягатимуть стимуляції, формуванню, нормалізації із застосуванням засобів відповідних видів логогімнастики.

Запропоновані методичні матеріали можуть бути використані у роботі логопеда, вихователя закладу дошкільної освіти, батьками дітей з нормотиповим мовленням та з порушеннями мовлення.

Перспективою дослідження є розширення комплексу діагностичних завдань для диференційного виявлення особливостей просодики у

дошкільників з певними типами порушень мовлення, та розроблення рекомендацій на навчальних матеріалів для батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова В. М. Проблеми логопедичної допомоги дітям та дорослим. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації (15 лютого 2018 року, м. Суми)*. 2018. Режим доступу:
<https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/56>
2. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
3. Багмут А.Й., Борисюк І.В., Олійник Г.П. Інтонація спонтанного мовлення. Київ, 1985. 68 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / кол. авт. під кер. Т.О. Піроженко, 2021. Режим доступу:
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
5. Богуш А.М., Савінова Н.В. Педагогічне коригування мовлення дітей дошкільного віку : монографія. Миколаїв : Атол, 2007. 251 с.
6. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. Запоріжжя: Просвіта, 2008. 230 с
7. Борисюк І.В. Форми і функції інтонації українського спонтанного мовлення. Київ: „Берегиня”, 1990. С.38–44.
8. Багрова Х.Б. Психологічні особливості розвитку просодичного компонента мовлення дітей дошкільного віку засобами вокалотерапії : арэф дис...канд. психол. н., 19.00.07. Переяслав-Хмельницький, 2017. 24 с.
9. Боряк О.В. Інтонація і просодія: лінгвістичний аспект понять. *Педагогічні науки: історія, теорія, інноваційні технології*. 2010. №4 (6). С.385–394. Режим доступу:
<https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/6307/1/Borayk.pdf>
10. Вильсон Д.К. (*перекл. з англ.*). Нарушения голоса у детей. Москва : Медицина, 1990. 446 с.
11. Галущенко В. І. Вплив перинатальних факторів в генезі порушень у дітей з різними формами стертої дизартрії. *Науковий часопис Національного*

педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 38. С. 55–60.

12. Галущенко В.І. Особливості формування просодичного компонента мовлення у дітей зі стертою дизартрією: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.03. Одеса, 2012. С. 247.

13. Георгієва М., Попова М. Українська фонетика та інтонація. Київ: «Вища школа», 1974. С.12–14.

14. Гвоздев А.Н. О фонологических средствах русского языка. Ленинград : Заря, 1949.

15. Дарда С.М. Корекційні заняття з логопедії в ДНЗ у 2 частинах. Частина 2. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 400 с.

16. Дідкова Л.М. Клініко-педагогічна характеристика дітей зі стертою дизартрією. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка і психологія.* 2014. Вип. 27. С. 57-62. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_27_14.

17. Дідкова Л.М. Особливості фонетичних і просодичних порушень у дітей зі стертою дизартрією. *Логопедія: Науково-методичний журнал.* 2012. № 2. С. 29–32.

18. Жинкин Н.И. Механизм регулирования сегментных и просодических компонентов языка. Варшава, 1961. С. 79

19. Історія красномовства. Київ : «Свічадо», 2000. 46 с.

20. Калмикова Л.О., Калмиков Г.В., Лапшина І.М., Харченко Н.В. Психологія мовлення і психолінгвістика: Навч. посібник / За заг. ред. Л.О. Калмикової. Київ : “Фенікс”, 2008. 245 с.

21. Кондратенко В.О., Волошина Ю.А. Особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з дизартрією. *Логопедія: Науково-методичний журнал.* 2013. №4. С. 40–44.

22. Конопляста С.Ю., Синиця А.О. Дизартрія у систематиці мовленнєвих порушень (сучасний погляд). *Науковий часопис Національного*

педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2019. Вип. 66. С. 111–116.

23. Конопляста С. Ю. Розвиток дітей із вродженими незрощеннями губи та піднебіння. Теорія та практика: монографія. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. 212 с.

24. Козинець О.В. Причини труднощів комунікації у підлітків із заїканням. *Хрестоматія з логопедії* : Навчальний посібник / за заг. ред М.К. Шеремет. Київ : В- во «Книга плюс», 2019. С. 292–300.

25. Кочерган М.І. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2001. 368 с.

26. Леонтьев А. А. Основы теории речевой деятельности. Москва: Наука, 1974. 368 с.

27. Крутій К.Л. Можливості формування мовної особистості у дошкільному віці. *Дошкільна освіта*. Запоріжжя, 2003 р. № 1. С.32–38.

28. Лепеха Л.П., Городиська М.Б. Логопедичні ігри в корекційній роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. Львів-Дрогобич : Посвіт, 2014. 76 с.

29. Максимов И. Фониатрия (перекл. з болг.). М.: Медицина, 1987. 283 с.

30. Малярчук А.Я. Сімейний логопед для батьків і дітей. Київ : Літера ЛТД, 2019. 112 с.

31. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: дидактичний матеріал Київ : Літера ЛТД, 2004. 104 с.

32. Матвієнко Ю. Поширені синдроми порушення мови у загальномедичній практиці. Режим доступу: <http://msvitu.com/archive/2015/january/article-3.php?print=1>

33. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению / Є. Ф. Соботович, Л. Е. Андрусин, Л. И. Бартенева, Э. А. Данилавичюте, В. В. Тищенко, Л. И. Трофименко. Киев: ПП «Компанія «Актуальна освіта», 1998. 127 с.

34. Мілевська О.П. Логогімнастика : методичні рекомендації. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори – 2006», 2019. 52 с.
35. Мілевська О.П. Особливості застосування м'яко-артикуляційних вправ у роботі з дошкільниками з порушеннями мовлення. *Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, дидактичні аспекти: матер.наук.-пр. конф.* Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2022. С.51–55.
36. Мілевська О.П. Теоретико-методичний аналіз логотехнологій з формування ритмічних умінь у дошкільників. *Science research and practice*, June, 21-24, 2022, Madrid, Spain. P. 387–393.
37. Мілевська О.П. Технологія «візуально-ритмічні ряди» як складова методичного кейсу логопеда у роботі з дошкільниками. *Modern problems in science*, May- 20, 2022, Vancouver17, Canada. pp.516–523.
38. Мілевська О.П. Логогімнастика: систематизація поняття. *Інноваційні підходи в освіті та реабілітації дітей з особливими освітніми потребами* : зб. за матер. IV Всеукраїнської наук.-практ. конференції (14-15 травня 2020 р.). ВГО «УАКП». URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29444/Innovatsiyni-pidhody.pdf;jsessionid=BFBAC128723F567B7DE3F48025AEE1BC?sequence=1>
39. Мороз Л. В. Застосування засобів рефлексотерапії у корекційно-логопедичній роботі при стертій дизартрії. Актуальні питання корекційної освіти. 2017. Вип. 10. С. 188–197 <https://aqce.com.ua/vipusk-n10-2018/moroz-lv-zastosuvannja-zasobiv-refleksoterapii.html>
40. Пахомова Н.Г. Стан комунікативної компетенції у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими вадами мовлення. *Збірник наук. праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія : Соціально-педагогічна* / за ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. Кам'янець-Подільський, 2007. Випуск VII. С.223–225.
41. Пахомова, Н.Г. Формування комунікативної компетенції у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією. *Науковий часопис Національного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19, Корекційна педагогіка та*

психологія. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. Вип. 9. С. 90–93.

42. Пінчук Ю. В. Комунікативні якості культури мовлення вчителя-логопеда. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 26. С. 178–183.

43. Потебня О.О. Естетика і поетика слова: збірник / Пер. А. Колодної. Київ : Мистецтво, 1985. 302 с.

44. Плющ Н., Бас-Кононенко О., Дудик З., Зубань О. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Київ : Либідь, 2002. 268 с.

45. Прокопова Л.І. Тональні акценти у німецькій та українській мові: вступ до контрастивного вивчення просодичних систем. *Нариси з контрастивної лінгвістики*. Київ: Айстра, 1979. 123 с.

46. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», част.2. 2014. Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/Програма%20розвитку%20дитини%20дошкільного%20віку_Я%20у%20Світі_нова%20редакція_частина%202.pdf

47. Рібцун Ю. В. До питання диференційної діагностики дислалії та мінімальних проявів дизартрії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр.* № 21. 2012. С. 226–230.

48. Рібцун Ю. В. Характеристика фонетико-фонематичної складової мовлення дітей п'ятого року життя із ФФНМ. *Український логопедичний вісник : зб. наук. пр.* Вип. 2. 2011. С. 36-53.

49. Ромась О.Ю. Алгоритм обстеження хворих з порушення голосу. *Логопедія: Науково-методичний журнал*. 2011. № 1. С.63–67.

50. Речь. Артикуляция и восприятие / кол. авт. Л. Чистович, В. Кожевников, В. Алякринский и др. Ленинград : Заря, 1965. 328 с.

51. Таптапова С. Л. Коррекционно-логопедическая работа при нарушениях голоса. М.: Просвещение, 1984.

52. Савінова Н.В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої

діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. Миколаїв : Літопис, 2017. 262 с

53. Савінова Н. В. Активно-ігрова діагностика просодичної сторони мовлення дошкільників. *Науково-методичний журнал «Логопедія»*. 2015. № 6. С. 82 – 88.

54. Стахова Л.Л., Чернякова М.О. Особливості формування просодичних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку зі стертою дизартрією. *Сучасні проблеми логопедії і реабілітації, 2016, 156–159*. Режим доступу:https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/4329/1/ilovepdf_com-156-159.pdf

55. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка у системі педагогічних наук. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.* Київ, 2006. Вип. 8, Т.1. с. 154-160.

56. Сікарчук Н.Д. Розвиток темпо-ритмічного чуття та просодичного компоненту мовлення у старших дошкільників із моторною алалією засобами художньо-мовленнєвої діяльності. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна*. 2012. Вип. 20(1). С.401–408.

57. Соботович Є.Ф. Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку. *Дефектологія*. 2002. №1. С. 2–7.

58. Соботович Е.Ф. Принципы дифференцированной работы по устранению недостатков фонетического развития у детей с неправильным произношением. *VI Научная сессия по дефектологии*. Москва : Альманах, 1971. С. 457– 458.

59. Соботович Е.Ф., Чернопольская А.Ф. Проявления стертых дизартрий и методы их преодоления. *Педагогические пути устранения речевых нарушений у детей*. Ленинград : ЛГПИ, 1976. С. 59–97.

60. Соботович Е.Ф. Психологические механизмы, структура и формы первичных нарушений речевого развития. *Недоразвитие и утрата речи*.

Москва : Просвещение, 1985. С. 3–13.

61. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / кол.авт. В. І. Бондар, Л. С. Вавіна, А. М. Висоцька, Є. Ф. Соботович та ін. За ред. акад.В. І. Бондаря. Луганськ: «Альма-матер», 2003.

62. Тарасун В.В. Концепція державного стандарту освіти учнів із порушеннями мовленнєвого розвитку (2000 р.). Хрестоматія з логопедії: навчальний посібник / за ред. Шеремет М.К., Мартиненко І.В. Київ : КНТ, 2006. С. 64–81.

63. Тарасун В. В. Логодидактика: навч. посіб. – Київ: Видавничий дім «Слово», 2011. 392 с.

64. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років: Поради батькам. Київ: Літера ЛТД, 2006. 128 с.

65. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення : програмно-метод. комплекс. 2012. Режим доступу : <http://oipopp.ed-sp.net/?q=node/11392>

66. Федорів Я.Р. Про співвідношення між поняттями „просодія” та „інтонація”. Київ : Видавничий дім „КМ Академія”, 2001. Наукові записки НаУКМА, Т. 19 (2001): Спеціальний випуск, Ч. 1. С. 45–47.

67. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизатрія. Ринологія: навч. посіб. (2-е вид., змін. і доп.) / за заг. ред. Шеремет М. К., Мартиненко І. В. Київ : КНТ, 2008. 380 с.

68. Шеремет М.К. Особливості формування мовлення у с лабочуючих дітей : Методичні рекомендації. Київ : ІЗМН, 1996. 74 с.

69. Шеремет М. К. Фізіологічні і психологічні передумови мовленнєвого розвитку дітей в нормі та паталогії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : збірник наукових праць.*

Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 27. С. 5–7.

70. Andrews M.L. Some communication problems encountered in voice therapy with children. *Language. Speech. Hear. Serv. Sch.* 1975. №6. P. 183–187.

71. Baunes R.A., Mich J. Clinical observation of children with voice disorders/ *Speech Hear. Assoc.* 1965. №1. P. 10–12.

72. Anita McAllister, Peta Sjölander Children's Voice and Voice Disorders. *Semin. Speech and Language.* 2013, 34(02): 071–079. URL: <https://www.thieme-connect.de/products/ejournals/html/10.1055/s-0033-1342978>

73. Alpherts W.C.Y., Vermeulen Y. Lateralization of auditory rhythm length in temporal lobe lesions. *Brain and Cognition.* 2002. V 49. № 1. P. 114 – 121.

74. Levy Erika S., Chang Younghwa M., Ancelle Joséphine A., McAuliffe Megan J. Acoustic and Perceptual Consequences of Speech Cues for Children With Dysarthria. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research.* URL : https://pubs.asha.org/doi/full/10.1044/2017_JSLHR-S-16-0274

75. Pennington L., Lombardo E., Steen N., Miller N. Acoustic changes in the speech of children with cerebral palsy following an intensive program of dysarthria therapy. *International journal language and Communications disorders.* 2018. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1460-6984.12336>

76. Van Riper C. “Stuttering Therapy in 2050 A.D.” in Emerick, L.L., and Hamre, C.I. (ed.) *An Analysis of Stuttering*, Danville, III., 1972. P. 808-812.

77. Selkirk E. *Phonology and Syntax. The Relation between Sound and Structure.* Cambridge, MA: MIT Press. 1984. 475 c.

78. Ladd D. R. *Intonational phonology.* Cambridge: Cambridge University Press. 1996. 334 c.

79. Milewski T. *Językoznawstwo.* Warszawa, 1972. 262 s.